

Het sport- en beweegaanbod op opvanglocaties

Rondgang onder contactpersonen sport en bewegen

Factsheet 2022/19

Vicky Dellas, Manou Anselma & Sabien Dekkers

Inleiding

Sociale ongelijkheid en inclusief sporten en bewegen staan sinds de komst van het Nationaal Sportakkoord hoog op de politieke agenda. Sporten en bewegen voor mensen met een vluchtelingenachtergrond toegankelijker maken valt hier ook onder. In 2016 deed het Kenniscentrum Sport en Bewegen een inventarisatie van het sport- en beweegaanbod op opvanglocaties van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) (Westerhof et al., 2016).

Als vervolg op deze inventarisatie zette het Mulier Instituut in het najaar van 2021 twee vragenlijsten uit onder alle contactpersonen sport en bewegen van volwassenen (n=62) en jeugd (n=58) van het COA die werken op opvanglocaties.¹ De vragenlijst is niet door iedereen (volledig ingevuld).² Het doel van de vragenlijst was om het sport- en beweegaanbod voor de jeugd en volwassenen in kaart te brengen. Om de cijfermatige resultaten meer duiding te geven door ervaringen en voorbeelden uit de praktijk, werden vijf aanvullende interviews gehouden.

De resultaten van zowel de vragenlijst als de interviews worden in dit factsheet besproken. De resultaten uit de vragenlijsten worden proportioneel beschreven, omdat niet alle vragen even vaak zijn ingevuld.

Frequentie van sport- en beweegactiviteiten

In figuur 1 is te zien met welke frequentie sport- en beweegactiviteiten worden aangeboden op opvanglocaties. Opvanglocaties organiseren vaker wekelijks sport- en beweegactiviteiten voor de jeugd dan voor volwassenen, blijkt uit onze inventarisatie. Voor volwassenen is vaker

helemaal geen sport- en beweegaanbod. Op de locaties van de contactpersonen die zijn geïnterviewd, vinden sport- en beweegactiviteiten voor zowel de jeugd als volwassenen plaats.

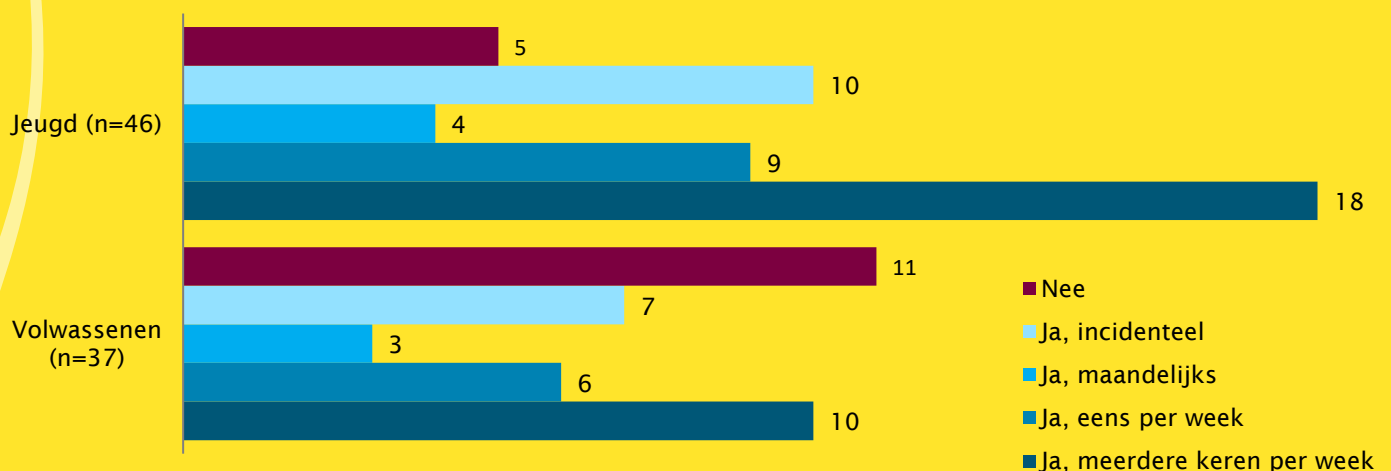
Doelgroep van het sport- en beweegaanbod

Op bijna drie kwart van de locaties is het sport- en beweegaanbod bedoeld voor zowel jongens als meisjes. Hetzelfde geldt voor mannen en vrouwen. Vooral meisjes lijken niet altijd even goed te worden bereikt. Enkele respondenten geven aan dat meisjes of vrouwen bij deze activiteiten niet aanwezig zijn. Apart aanbod voor alleen meisjes of vrouwen is er niet of nauwelijks. In de interviews komt naar voren dat gemengd sporten een uitdaging is. Dit heeft te maken met verschillen tussen vrouwen en mannen in sportvoorkeuren en met niet gemengd mogen/willen sporten door culturele opvattingen:

'We proberen de jongeren wel gecombineerd te laten sporten, maar bij de volwassenen is dat vaak wel echt een no go. Dat is ook de reden dat ik een vrouwelijke vrijwilligster heb, daar komen toch meer vrouwen op af.'

Drie geïnterviewden geven aan dat op hun locatie activiteiten alleen voor vrouwen worden georganiseerd, zoals aerobics, gym en yoga. Op twee van deze locaties worden voor deze lessen speciaal vrouwelijke begeleiders ingezet, een buurtsportcoach of een vrijwilligster. Op een andere locatie wordt de activiteit wel begeleid door een man. Volgens de geïnterviewde is dit voor de vrouwen geen probleem.

Figuur 1. Wekelijkse sportactiviteiten voor jeugd en volwassenen in opvanglocaties (in aantallen)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst sport- en beweegaanbod binnen het AZC, najaar 2021.

Met betrekking tot leeftijd zijn sportactiviteiten voor jeugd vrij leeftijdsspecifiek: slechts enkele respondenten geven aan dat iedereen die mee wil doen, mee mag doen. Uit de vragenlijst onder de contactpersonen jeugd komt naar voren dat ongeveer driekwart van de activiteiten georganiseerd wordt voor jongeren van 13-18 jaar, bijna de helft voor kinderen van 4-13 jaar en een aantal activiteiten voor jongvolwassenen. Voor volwassenen lijken de activiteiten minder leeftijdsspecifiek. Bij bijna een derde van de activiteiten die contactpersonen organiseren mag iedereen die dat wil, meedoen.

Vier van de vijf geïnterviewden geven aan dat de groep jongvolwassenen een lastige groep is om te bereiken en in mindere mate deelneemt aan sport- en beweegactiviteiten. Eén van hen ziet dat zij buiten de boot vallen, omdat het bij de leeftijd hoort dat zij hun *'eigen ding doen'*. Daardoor zijn zij moeilijker te motiveren om deel te nemen aan activiteiten.

Motivatie voor programmering sport en bewegen

Bij het maken van een keuze voor een sport- of beweegactiviteit lijkt voor zowel het sportaanbod voor jeugd als voor volwassenen allereerst te worden gekeken naar de wensen en behoeften van bewoners zelf. Voor activiteiten voor jeugd is bij ruim de helft een andere belangrijke reden om voor een bepaald sportaanbod te kiezen dat het aangeboden werd vanuit een (landelijke) organisatie of gemeente. Bij volwassenen is de keuze voor het sportaanbod in twee vijfde van de gevallen afhankelijk van de beschikbare ruimte.

Alle geïnterviewden geven aan dat ze rekening (proberen) te houden met de beweegwensen van bewoners. Toch geven vier van de vijf aan zelf iets te bedenken waarvan zij denken dat de bewoners het leuk vinden of, zoals op twee locaties, omdat er contact is gelegd met een vereniging of sportschool. Een van de geïnterviewden illustreert dat het gevaar vanzelf iets bedenken kan zijn dat niemand komt opdagen. In de interviews is niet gesproken over het niet plaatsvinden van bepaalde activiteiten vanwege gebrek aan een beschikbare ruimte. Eén locatie beschikt zelfs over fitnessruimten, een sporthal en een sport-, basketbal-, en volleybalveld.

Beweegwensen

Bijna drie kwart van de contactpersonen voor jeugd geeft aan het beste zicht te hebben op de sport- en beweegwensen van 18-21-jarige meisjes en jongens. Dit is opvallend, want deze groep wordt niet altijd bereikt (zie vorige paragraaf). De beweegwensen van 12-18-jarige meisjes lijken voor zo'n twee derde vrij goed in zicht. Het minst, een derde van de respondenten, is bekend met de beweeg-/sportwensen van 12-18-jarige jongens.

In twee interviews wordt benadrukt dat het belangrijk is om de beweegwensen van jonge bewoners te inventariseren. Eén van hen doet dat middels een WhatsApp-groep waar de jongeren hun wensen voor sportactiviteiten kunnen delen. Voldoen aan de sport- en beweegwensen van de oudere jeugd is een uitdaging. De wensen lopen erg uiteen, waardoor het lastig is deze binnen een activiteit te combineren, aldus drie geïnterviewden. De sport- en beweegwensen van bewoners ophalen, is volgens één van de respondenten gemakkelijker als er sprake is van dagelijks contact:

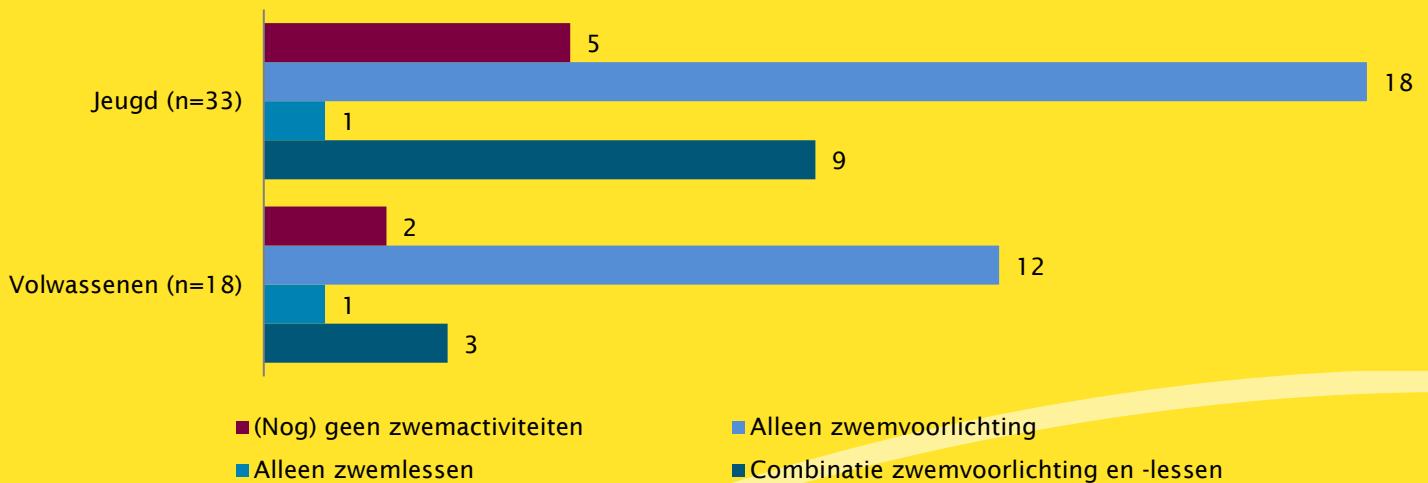
'Wij zitten ook bij onze bewoners in het gebouw, waardoor je gewoon goed contact met de bewoners hebt. Je komt ze elke dag wel tegen. Misschien dat het dan ook makkelijker is om ze te betrekken of de behoefte duidelijker te krijgen.'

In de leeftijdscategorie 21-65 jaar lijken de contactpersonen voor volwassenen minder zicht te hebben op de sport- en beweegwensen van mannen (ruim een kwart) dan van vrouwen (ruim de helft). In de interviews wordt wel (impliciet) gesproken over verschillende beweegwensen van mannen en vrouwen.

Alle contactpersonen voor volwassenen lijken zicht te hebben op de beweegwensen van zowel vrouwelijke als mannelijke 65-plussers, terwijl maar één contactpersoon aangeeft dat ze aanbod voor specifiek deze leeftijdsgroep organiseert. Gemiddeld gezien ligt het percentage 65-plussers op de locaties lager dan die van andere leeftijdscategorieën (CBS, 2020). Mogelijk gaan respondenten ervan uit dat ouderen weinig specifieke beweegwensen hebben, buiten genoemde wensen als wandelen en zwemmen.

Over de beweegwensen van ouderen wordt in de interviews verschillend gesproken. Zo zegt één geïnterviewde dat de ouderen op de locatie moeilijk uit hun kamer te krijgen zijn

Figuur 2. Activiteiten uitgevoerd voor het vergroten van de zwemveiligheid en/of zwemvaardigheid van bewoners van opvanglocaties (in aantallen)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst sport- en beweegaanbod binnen het AZC, najaar 2021.

om te sporten, omdat zij erg in hun hoofd zitten of veel medicatie gebruiken. Terwijl een ander zich wel kan voorstellen dat ouderen mee willen doen met bijvoorbeeld voetbal, maar dat het er voor hen te wild aan toegaat.

Typen sport- en beweegactiviteiten

Uit onze inventarisatie blijkt dat de sporten waar veel behoefte aan is, het meest worden beoefend. Het aanbod lijkt goed aan te sluiten op de wensen van bewoners. Voor jeugd wordt voetbal, een mix van sporten en zwemmen het meest aangeboden. Fitness, een mix van sporten, voetbal en zwemmen wordt het meeste aangeboden aan volwassenen. Van de locaties die volleybal en zelfverdediging aanbieden, geeft iedereen aan dat dit vanuit de behoefte van de bewoners kwam. De behoefte van volwassen bewoners is vooral meegenomen bij het aanbieden van aerobics/zumba. In de interviews zijn balsporten en fitness de meest genoemde activiteiten. Op één locatie geeft de lokale voetbalvereniging clinics aan de bewoners. Op een andere locatie worden soms sportmaterialen neergelegd, waarna de bewoners zelf kunnen doen wat ze willen.

Op slechts een klein deel van de locaties vinden (nog) geen zwemactiviteiten voor jeugd en volwassenen plaats. Veel locaties bieden zwemlessen aan, soms in combinatie met zwemvoorlichting (figuur 2). Vier van de geïnterviewden geven aan dat op hun locatie zwemlessen worden

aangeboden, waarvan op één locatie specifiek zwemmen voor vrouwen.

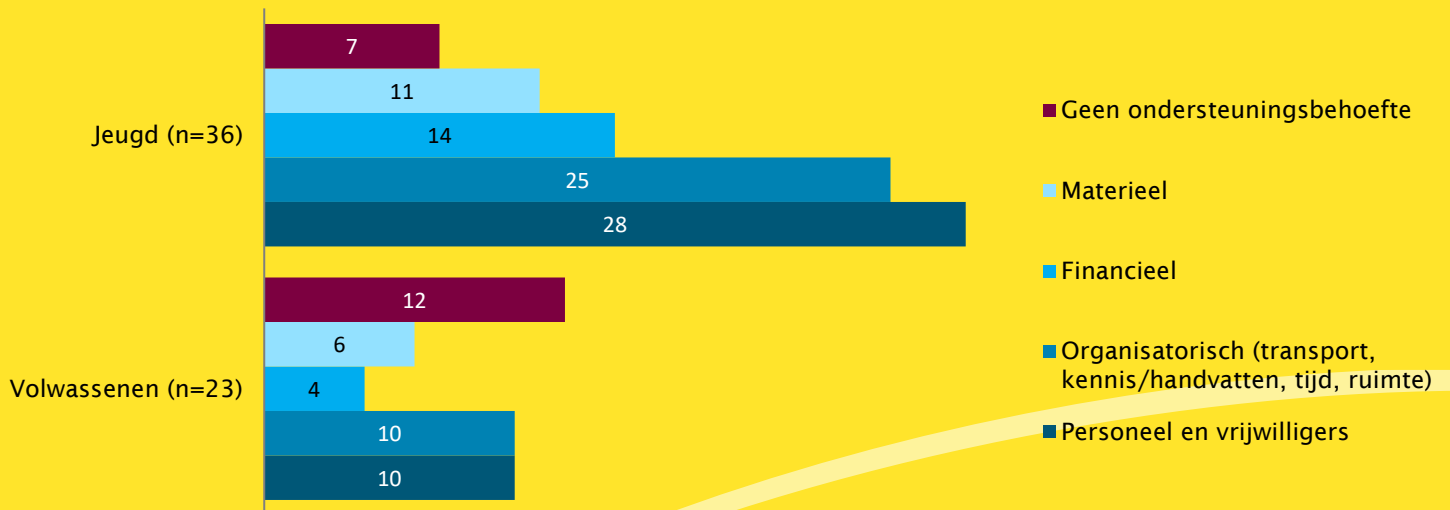
Behoeftte aan ondersteuning

Vier op de vijf de contactpersonen jeugd geven aan behoefte te hebben aan ondersteuning; onder contactpersonen voor volwassenen heeft de helft geen ondersteuningsbehoefte. Er lijkt voornamelijk voorkeur te zijn voor ondersteuning op personeels- en organisatorisch gebied (figuur 3, volgende pagina). Zo gaf iemand aan:

‘Het is soms lastig alles te laten passen binnen alles wat bij de begeleiding van bewoners door COA komt kijken.’

Het gebrek aan tijd en menskracht om sport- en beweegactiviteiten aan te bieden wordt in alle interviews bevestigd. In de interviews komt naar voren dat zowel vrijwilligers als professionals worden ingezet om activiteiten te begeleiden. In twee interviews wordt benoemd dat het realiseren van meer tijd voor sport- en beweegactiviteiten of het realiseren van menskracht, gepaard kan gaan met een financiële uitdaging:

Figuur 3. Soort ondersteuningsbehoefte voor contactpersonen jeugd en volwassenen op opvanglocaties (in aantallen, meer antwoorden mogelijk)*

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst sport- en beweegaanbod binnen het AZC, najaar 2021.

* De categorieën 'organisatorisch' en 'personeel en vrijwilligers' omvatten meer items (4 respectievelijk 2). Dit kan een vertekend beeld geven in de cijfers doordat de items, indien aangekruist als ondersteuningsbehoefte, worden opgeteld.

'Het meeste behoefte is er aan personeel of vrijwilligers die activiteiten kunnen begeleiden. Zijn de activiteiten buiten het azc dan is transport een lastig iets.'

Na personele en organisatorische ondersteuning lijkt voor de contactpersonen voor jeugd bij bijna de helft financiële ondersteuning nodig. Van de contactpersonen voor volwassenen benoemt een kwart juist materiële ondersteuning en bijna een vijfde financiële ondersteuning. Het kan zijn dat kinderen beter te vermaken zijn met beperkte middelen die al in het bezit zijn van de locaties of waar sneller aan gekomen kan worden.

Verder lijkt het erop dat locaties waarbij de sport- en beweegactiviteiten voornamelijk interne begeleiding hebben (o.a. COA-medewerkers), een grotere behoefte hebben aan ondersteuning. Wanneer een locatie externe begeleiders heeft, zijn de interne medewerkers mogelijk wat verlicht en is de nood voor (personele en organisatorische) ondersteuning minder groot.

Begeleiding van sport- en beweegactiviteiten

In de interviews wordt benoemd dat veel van de sport- en beweegactiviteiten in samenwerking met partners worden georganiseerd. Partners zijn bijvoorbeeld buurtsportcoaches, stagiaires, lokale voetbalverenigingen of vrijwilligers. Om dit allemaal te coördineren is het wel wenselijk dat iemand vanuit

het COA op locatie is die affiniteit heeft met sport en hier uren voor krijgt. Deze coördinator kan dan een band opbouwen met lokale organisaties, zodat zij regelingen voor de contributie kunnen treffen. Bewoners hebben namelijk weinig mogelijkheden qua budget. De relatie met lokale organisaties wordt mede hierdoor als belangrijk ervaren, maar kost wel veel energie en tijd.

Conclusie

Op het merendeel van de locaties is in meer of mindere mate aandacht voor sport en bewegen, vooral voor de jeugd, maar veelal ook voor volwassenen. De belangrijkste uitkomst van het huidige onderzoek is dat medewerkers van het COA onder druk staan. Dit blijkt uit de data, maar ook uit het moeizame proces van dataverzameling – degenen die tijd hebben gemaakt om mee te doen met dit onderzoek, hebben mogelijk affiniteit met sport, wat een vertekend beeld van de data kan geven.³

Door de hoge werkdruk staat sport- en beweegaanbod organiseren extra onder druk. Vooral wanneer hier geen specifieke (externe) ondersteuning voor is. Voor bewoners kan sport en bewegen juist voor afleiding en verlichting van vervelende gevoelens zorgen. Zeker voor de ontwikkeling van kinderen is het onwenselijk als het sport- en beweegaanbod onder druk staat of ontbreekt. In het geval van zwemmen kan dit zelfs gevaarlijk zijn.

Met het aanbod wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de behoeften van de inwoners. Jongvolwassenen worden echter moeilijk bereikt, blijkt uit de huidige inventarisatie. Het valt op dat weinig aanbod specifiek voor vrouwen is, terwijl in de interviews het belang daarvan wordt benadrukt.

Contactpersonen jeugd hebben vaak behoefte aan ondersteuning bij de organisatie en begeleiding van hun sportaanbod. Het type ondersteuning waar behoefte aan is, verschilt per locatie, maar is voornamelijk personeel en organisatorisch van aard. In de inventarisatie van Kenniscentrum Sport & Bewegen kwam de behoefte aan ondersteuning van trainers die de activiteiten verzorgen al naar voren. De auteurs bevelen aan om buurtsportcoaches in te zetten ter ondersteuning. In onze inventarisatie zien we terug dat met buurtsportcoaches wordt gewerkt.

Factoren die een rol spelen voor het (blijven) aanbieden van sport, zijn de affiniteit met sport van de leidinggevende, de sportmogelijkheden op en rondom de locatie, de aanwezigheid van vrijwilligers en andere mogelijke partners die het aanbod kunnen organiseren en begeleiden.

Verantwoording

De vragenlijst is opgesteld door het Mulier Instituut, in afstemming met het COA, en verspreid door het COA onder al hun contactpersonen sport. 58 contactpersonen voor jeugd vulden de vragenlijst (deels) in en 62 contactpersonen voor volwassenen.

Literatuur

CBS (2020). *Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders – Asiel en Integratie 2020*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Westerhof, W., Vlasveld, A., & De Ridder, E. (2016). *Inventarisatie sport en bewegen op en rondom COA opvanglocaties*. Kenniscentrum Sport.

¹ In Nederland zijn circa 110 opvanglocaties:

<https://www.coa.nl/nl/locatiezoeker>

² De vragenlijsten werden volledig ingevuld door 34 contactpersonen jeugd en 20 contactpersonen volwassenen. De respondenten werken voornamelijk op procesopvanglocaties (n=10 volwassenen; n=14 jeugd) of op een AZC (n=15 volwassenen; n=23 jeugd).

³ De dataverzameling vond plaats tijdens de vluchtelingenstroom naar aanleiding van de machtsovername door de Taliban in Afghanistan, maar vóór de oorlog in Oekraïne.